

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto duplu alu postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin postu séu prin domnia collectorii.

Nr. 10.

Brasiovu 15. Maiu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului. — Despre fabricatiunea chartiei. — Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata. — Vasilie Aronu si operele sale. (Contin.) — Radu. — Bibliografia.

Fabule, naratiuni séu povesti ori basmuri de ale poporului.

In secolulu nostru asia numitele fabule séu povesti, naratiuni séu basmuri, culesse immediatu din gur'a poporului, au trecere si cautare nu numai la asia numitii cultivatori ai literaturéi frumóse séu usióre, ci si la istorici, la archeologi, la ethnografi si filosofi. Ómeni intiepleti si practici s'au convinsu de multu, cà déca voiesci se cunosci bine pe unu poporu, trebue se descindi in midiuloculu lui, cá se inveti chiaru dela elu mai antaiu limb'a preste totu, cu formele si fraseologi'a ei, indata apoi datinele lui, proverbiele, adeca urmele istorice despre originea si totu trecutul densului. Acestea tóte la poporulu nostru romanescu suntu totu atatea mine (bai), care ascundu in sine avutii nepretiuite pe generatiuni inainte, cà-ci puçinu ce s'au scosu din acelea pana acumu, seména mai multu numai cu inceputuri usióre, cu sapaturi, séu cumu se dice, brasdaturi in suprafaçia; si totusi cate stufe de auru si ce mai grauntie si solitarie de diamantu au esitu la lumina mai alesu din poesi'a popularia si mai de curendu din proverbie.

Cu atatu mai puçinu s'a vedintu pana acumu cultivatu terenulu fabulei si alu naratiunei. Acea lipsa o probà nu de multu unolu din literatii nostrii in critic'a sa. Intr'aceea dn. librariu I. C. Hintiescu dela Brasiovu, cunoscutulu editoru alu colectiunei de proverbie romanesci, a carei lipsa era fórté simtita*), avù bunatate a ne comunica unu cathalogu alu colectiunei sale de „povesti si basmuri“ romanesci in numeru de 132 adunate din Romani'a, éra restulu pana la 293 bucati din Banatu 43, Bucovin'a 43, Transilvani'a 49, inca si din Moravi'a 25 cà unele care merita a fi comparate cu de ale nóstre din punctu de vedere ethnograficu, ceea ce literatii moderni si facu cu mare predilectiune, cà se tacemu cà in Moravi'a se mai afla unu tienutu intregu, ai carui locuitori se numescu Valachi si Vlachi, cà si locuitorii unui altu tienutu din Carnioli'a si ai

altuia din Croati'a, carii de si in cursulu atatoru seculi isolati cu totulu de trunchiulu celu mare nationale isi perdura limb'a, se distingu inse prea multu de slavi si germani in esteriorulu si in datinele loro.

Titlulu povestiloru si basmeloru in acestu cathalogu este datu romanescé numai la cele din Romani'a, éra la celelalte nemtiesce. Caus'a e, cà precumu amu intielesu, dn. Hintiescu se teme, cà din o editiune curatu romanésca nu'i aru esi nici spelele tipariului, necumu si celelalte facute in o serie de ani in caletorii, corespondentie, decopieri, onorarie pana se ajunga la acestu resultatu. Noi publicam aici acea colectiune asia cumu ne veni, in doue limbi; ne permittemu totu-odata a trage asupr'a ei atentiuinea dloru membrii ai sectiunei respective, si oncomitetu alu asociatiunei nóstre si a celorulalti barbati de litere. Red. Acelu cathalogu este urmatoriulu:

R o m a n i ' a.

- 1) Andila de Cusitivei. 2) Andilandi. 3) Ap'a la matca si omulu la tiépa. 4) Bab'a cea intielépta. 5) Bab'a si copii sei. 6) Bab'a si fiíulu seu. 7) Balaurulu celu cu siépte capete. 8) Balaurulu celu cu 12 capete. 9) Barbatulu celu harnicu. 10) Basmu cu oglindele si covorulu. 11) Basmulu cu miuciuni. 12) Bilmen. 13) Bogdanu vitézulu. 14) Borfasi, siépte. 15) Buzduganu Ionu. 16) Busuiocu celu frumosu. 17) Candu a fostu santulu Petru Damnedieu. 18) Capr'a cu trei ezi. 19) Carachizu vitézu. 20) Casele smeului in bosunariulu romanului. 21) Chelesi imperatulu. 22) Cióc'a-Ludu. 23) Ciobanasiulu celu istetiú séu Tiurlóele de blande. 24) Ciobanasiulu Piculu si pomulu celu fara capetaiu. 25) Codrean'a Sanzieana. 26) Consalenzean'a Ilean'a. 27) Culat, intemplarile lui minunate. 28) Dafinu imperatu. 29) Danila Prepeleacu. 30) Domnirea femeiloru. 31) Dorintie, trei. 32) Elen'a si Vasilie. 33) Fat'a cu trei gácitori. 34) Fat'a de imperatu si pescariulu. 35) Fat'a de imperatu si pescarulu (alta). 36) Fat'a din dafinu si pescariulu. 37) Fat'a mosiului cea cu minte. 38) Fetiorulu milostivu. 39) Fete, cele trei. 40) Fetu Frumosu. 41) Fetu-Frumosu cu perulu de auru. 42) Fetu-Frumosu cu perulu de auru (alta). 43) Fetu-Frumosu si fat'a lui Rosiu imperatu. 44) Fetu-Frumosu din

*) Se afla de vendiare la tóte librariile in Sibiu, Brasiovu etc.

lacrima. 45) Fiñulu santului Petru. 46) Floric'a si Inelusin imperatulu. 47) Floriti'a din codru. 48) Fratele si sor'a. 49) Frati, cei trei de cruce. 50) Frati, cei trei imperati. 51) Frunza-verde trandafir. 52) Gaitanulu de auru. 53) Glasulu mortii. 54) Greuceanu de auru. 55) Hatmanulu Baltagu. 56) Hogeia si imperatulu. 57) Hoti, cei 12. 58) Ilean'a cea sîrêta. 59) Imperati, doi. 60) Imperatu rosu si albu imperatu. 61) Imperatulu sierpiloru. 62) Insirate Margarite. 63) Istori'a fiñului de imperatu si a celoru trei servitori ai lui: Lungila, Latîla si Ochila. 64) Istori'a siérpelui. 65) Istori'a siérpelui cu Staro Novacu sau musc'a dela Severinu. 66) Limiru imperatulu. 67) Lingur'a de lemn. 68) Lipscanulu si argintariulu. 69) Lucéferulu de diua si lucéferulu de nópte. 70) Mam'a padurei. 71) Matîchi séu hotiulu sîretu. 72) Mararelu imperatu. 73) Mogarzea si fiñulu seu. 74) Mosiu Lacusta. 75) Naramza. 76) N'aude! N'avede! 77) Nasdravanu Vasilie si Ionu prostu. 78) Negutiatoriulu celu bogatu. 79) Noroculu in stele. 80) Omulu de pétra. 81) Omulu dupa tîermulu celaltu. 82) Ôvrei, trei si unu némtiu. 83) Pacala. 84) Pacala si frate seu. 85) Pacala, intemplantile lui. 86) Pacala si Tandala. 87) Iordache Sinu Pacala. 88) Pacala din Banatu. 89) Palatulu mortii. 90) Pantofii celoru 12 domnitie. 91) Paserea maiéstra. 92) Pescii de auru. 93) Petrea fiñulu oiei. 94) Piticulu séu cei trei tovarasi. 95) Porculu celu farmecat. 96) Porumbiti'a si cele doue surori vitrege. 97) Praslea celu voinicu si merele de auru. 98) Prinsórea. 99) Ravasielulu spênului. 100) Rodii cele trei aurite. 101) Rosenberg si Huninberg. 102) Samodiva Sila. 103) Sant'a Vinere. 104) Sant'a Vineri (alta). 105) Simzean'a Ilean'a. 106) Sócr'a cu trei nurori. 107) Sórtea. 108) Sor'a crivatiului. 109) Spaim'a smeiloru. 110) Spata-lata si inima putreda. 111) Stanu Bolovanu. 112) Stanu Patîtilu. 113) Strigoiu. 114) Strigoiu si Maritîc'a. 115) Sufletulu. 116) Svatulu in betrani. 117) Talerusiu. 118) Tartahotu barba d'unu cotu. 119) Tatalu si trei fii ai lui. 120) Tiganulu cu cei 40 de curcani. 121) Tineretie fara betranetie si viétia fara de mórte. 122) Tiugulea, fiñulu unchiasului si alu matusiei. 123) Unu ochiu ride si altulu plange. 124) Unulu pate pentru toti. 125) Ursit'a séu fin. Sf. Petru. 126) Vestitorii mortii. 127) Voiniculu in florit. 128) Zdrincu, spaim'a smeiloru. 129) Zefrinu celu frumosu. 130) Zin'a zoriloru. 131) Zin'a muntiloru. 132) Zinele.

(Va urmá).

Despre fabricatiunea chartiei.

Déca facemu abstractiune de timpurile antice, in care pentru inpartasiri scrise se intrebuintia table de metalu si lemn, apoi in istori'a fabricatiunei chartiei distingemu cinci perióde treptate si interesante ale desvoltarei ei. In Egiptu se intrebuintiau foi

de arbori si cu preferintia foile palmiloru*) pentru facerea unui productu, care asia cumu era se potea numi chartia. Pucinu dupa aceea foile au fostu inlocuite cu bastulu. Germanii cei vechi scriau pe bastu (coj'a cea subtire de sub scórtia) de mestécanu si un'a din posesiile loru cele mai vechi este numita din caus'a acést'a, cantarea mestécanului. Acestu periodu primu se termina, pre candu éra in Egiptu incepura a folosi tuf'a de papyrus. Preotii egipteni si confectionau din cój'a interna caltiamintea loru; se mai confectionau si vestminte, funii, invelitori si pandia pentru luntri, éra din firele interne ale ramuriloru acestui arbustu utile se prepara materia pentru chartia, care in comerciulu primu numele de biblos, de unde se deriva si numirea de biblia, biblioteca etc. Numai dupa inventarea acestui felu de chartia se potura infiintia bibliotecii cá cea dela Alexandri'a, pe cari Osmanii o detera focului, argumentandu cá: déca ea contine altuceva decatu Al-Coranulu, nu are ratiune de a fi, éra déca contine totu aceea cá si elu, atunci este de prisosu. Dela inventarea chartiei de papyrus rolulu ei devine atatu de inportantu, incatu candu Eumenes si atrase inamicitia regelui egiptianu Ptolomeu II., acesta cá se si resbune opri esportulu chartiei la Pergamu. Inse in viétia economica a popóraloru se intempla adesea, cá crise si mesuri prohibitive in locu se fia desavantagióse, din contra au urmari folositoare. Asia se intempla si cu mesurile prohibitive ale lui Ptolomeu. La inceputu se simti fórte tare lips'a chartiei; inse ómenii devenira inventiosi apucandu-se de a prepara piei de animale, facundu-le moi, elastice si mai usioru de intrebuintiatu, carora li se dete numirea de pergamentu. Priu acésta, fabricatiunea chartiei ajunge pe a treia trépta in desvoltarea ei. In curendu pergamentulu ajunsu a fi mai cautatu cá chartia de papyrus, si in fine acésta fu delaturata. Intrebuintandu-se acuma in loculu penelului (stilus) de metalu péna de gasca se inlesni fórte multu si modulu de a scrie. Inca dela inceputu administratiunile statelor se folosira de consumulu chartiei cá de unu espedientu binevenitu de a si crea unu venitu considerabile. Romanii erau constrinsi se platésca o vama atatu de enorma pentru chartia, incatu din caus'a acésta pe tempulu lui Tiberiu prorupse o rescóla formalá — unu semnu acesta, cá Romanii sciau se apretiuésca prea bine inportantia chartiei.

Ori-catu de mare aru fi fostu inse consumulu pergamentului, elu nu fu in stare se resiste concu-rintei ce i se creá prin inventiunea Arabiloru, a chartiei de bumbacu, pe care ei o adusera in Europ'a. Prin acésta chartia se redicá pe a patra trépta a desvoltarei sale. Modulu fabricatiunei de chartia introdusu prin Arabi consta intru macinarea fireloru

*) Acesti arbori se numescu si Palamu in Rom., lat. palma, in scriptura Finicu, in unele parti Curmalu.

de bumbacu pana se prefacéu intr'unu feliu de aluatu, care apoi era tescuitu intre scandurele cu dungii. In comerciul acésta chartia era cunoscuta sub numirea de pergamentu grecescu séu chartia de cartonu. In secolulu alu XIII si anume pe la anulu 1270 la firele de bumbacu se mai adaosera si de inu si canepa, spre a da chartiei consistentia mai mare. Acésta se facéu mai intaiu in Germani'a si de aci inainte charti'a incetédia de a mai fi manufactura, pentru-cà deja si incepu a se infintia mori de chartia si mai tardiu fabrica de chartia cu machine. Din Germani'a se respandi fabricatiunea chartiei preste tota lumea civilisata; in Angli'a au fostu introdusa mai intaiu la Dorftord in anulu 1588. Mór'a cea dintaiu de chartia se infintia in anulu 1390 la industriós'a cetate germana Nürnberg.

Nu este loculu aci a examina nepomenitulu aventu pe care l'au luatu fabricatiunea chartiei in secolulu presente, nici a ne pierde in detalurile si secretele tehnice ale fabricatiunei. Ori-cine cari au visitatu vre-o fabrica de chartia, au avutu ocaziune se admire progresele spiritului industriós alu acestui secolu, vedendu acele machine admirabile si inventiuni ingeniose, care servescu la fabricarea chartiei. Nu mai pacinu nimicu va fi ramasu visitorulu vedendu, cu ce intieia curge pans'a de chartia pe machina continuata, care cu pucine momente inainte de aceea ne era decatu una licvidu tulbure, ce semana fórte multa cu o solutiune de aluatu.

Nu este nici decum asardatu, déca afirmamu, cà alu douilea rangulu imediatu dupa inventiunea tipariului prin Berthold Schwarz, 'i se cuvine chartiei cà midiu locu alu progresului pre care l'au facutu civilisatiunea omenimei in secolele diu urma. Si in specialu artea tipografica nu aru fi potutu ajunge nici odata la gradulu ei de desvoltare actuala, déca 'i aru fi lipsitu charti'a.

Unu sapientu germanu a disu, cà semnul celu mai caracteristicu alu civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de sapunu. Cu mai multu dreptu inse se póte stabili macsim'a, cà semnul celu mai caracteristicu alu culturai si civilisatiunei unui poporu este consumulu seu de chartia.

Rolulu importantu alu chartiei cà midiu locu de civilisatiune nu numai cà este necontestabile, ci elu au ajunsu a fi totu asia de nedispensabile pentru lumea civilisata, cà si sórele, ap'a, aerulu si nutrimentulu diurnu.

Despre introducerea fabricatiunei de chartia in patri'a nóstra Transilvani'a si in Ungari'a in secol. alu 16-lea s'a vorbitu intr'unu altu cursu alu acestui organu alu asociatiunei.

I. G. Baritiu.

Temeritatea pedepsita si bravur'a recompensata*).

Marcuisulu de Peschiera, gloriosu deja prin victori'a pre care o castigase in contra Francesiloru, intr'unu feliu de lupta in care nu voia se recunósca egali siesi, avea de cugetu se se faca recomandabile si prin alte servicii cu multu mai importante. Enorm'a sa avutia 'i permise se ridice pe propriile sale spese donespredece sute de gentilomi séu soldati veterani, a 'i investi cu armature aurite si pe cari 'i numea bravi din Neapole.

Voindu se'i aduca in positiune de a se distinge si in altu modu, éra nu numai prin bogatatea armelorulu, elu 'i conduse cu invoierea ducelui de Alba, in cetatiuni'a Vigual, pe culmea unui munte inaltu, care dominá o parte a Montferratului. Acolo elu 'i incuragiá cà se se fortifice bine si se apere cu bravura acelu postu, pana candu elu se va duce se le aduca sucursu in casu candu ei voru fi atacati la ceea-ce se asteptá. Si in adeveru comandantulu armatei franceze maresialulu de Brissac, intielese asia de bine necesitatea de a'i scóte din loculu acela, incatu de si nu era inca pe deplinu reinsanetosiatu, nu voii se incredintiede pe niminea altulu cu misiunea acésta. Adunandu intr'unu corpu de armata tote acele trupe de care potea dispune, fara cà se slabésca prea tare lini'a de apărare a fruntarielorulu, le indreptá spre acelu munte, instalá baterii si despartendu in trei divisiuni corpu de armata, le dete ordinu, cà la unu semnu datu ele trebuie se ajunga pe cali diterite in acelasu momentu pe verfulu muntelui, si avendu a se teme ca Peschiera se nu scésca in momentele atacului si se'lu ia intre doue focuri, puse cà se strice prin siantiuri singurulu dramu pe care potea strabate inamiculu si se'lu observeze prin mici detasiamente de trupe.

Pe candu maresialulu 'si facea dispositiunile si mai inainte de a fi datu semnalulu, elu aude strigate indoite, ce venea din partea unei divisiuni a armatei sale. Indreptandu'si privirile intr'acolo, vede unu soldatu de o talia avantagiós'a, care ésindu din liniá alérga spre inamicu, descarca pusc'a sa la distantiu cuvenita, o arunca la pamentu si cu spad'a in mana se arunca asupra intariturilorulu. Cameradii sei dupa ce l'au rechematu indesiertu prin strigatele loru, cuprinsi de aceeaasi ardóre, alérga si ei unii preste altii dupa elu, pentru-cà séu se'i ajute, séu se'lu scape. Maresialulu revoltatu de necasu, dara dissimulandu aceea ce incercá in fundulu animei sale, dete si celorlalte doue divisiuni semnalulu de atacu, care se facéu in tota regul'a, asia precumu nu se asteptase dupa inceputulu facutu. Bravii din Neapole se luptau cu desperare. Incungiurati din tote partile, inabusiti prin numerulu inamicilorulu, neputendu'si sparge unu dramu cu spad'a in mana, ei au fostu ucisi toti.

* Vede I. I. Garnier „Histoire de France,” liv. XXVII.
19*

Abia se terminase lupt'a, si éta cà se vede venindu Peschiera cu donesprediece sute de calareti si trei mii de arcebusieri. Aflandu inse cà bravii sei perisera si cà Francesii ocupasera acelu munte, se retrase fara cà se fia mai incercatu a fortia barierele care se opunéu inaintarei sale.

Ne mai avendu a se teme de inamici, maresialulu nu cugetá la altuceva, decatu se impartia recompense acelora care le au meritatu. Elu 'si stabili tribunalulu chiaru pe locul unde se intemplase actiunea. Acolo venira unulu dupa altulu donesprediece soldati cà se depuna la pitiórele lui trofeele pe care le luasera dela inamicu. Acestora le aterna de gátu unu lantiu de aur, cu o medalia din acelasiu metalu, pe care era imprimatu chipulu seu. Dupa aceea laudà in publicu pe oficerii aceia, cari s'au distinsu mai multu si le promise cà 'i va recomanda regelui. In fine elu vorbi si despre acelu luptatoriu bravu, care probase o valóre mai multu decatu omenésca, precipitandu-se in midiuloculu inamiciloru si para cà regreta, ca mórtea fara indoiéla l'au impiedecatu se se presente impreuna cu ceilalti, pentru-cà se primésca pretiulu cuvenitu pentru fapt'a sa. Unu oficeru, care se aflá in apropiere 'i respunde, cà acelu bravu nu este nici mortu si nici ranitu, si ca numai rusinea l'au impiedecatu se se presente. „Voiescu se'lu vediu, respunde Brissac, si'ti comitu se mi'lu aduci.“ Pe candu capitanulu implinea ordinulu primitu, maresialulu chiemà langa sine pe profosulu armatei. VEDIENDU pe culpabilu apropiindu se, elu 'i dise cu unu tonu severu: „Soldate, cumu te chiama si de unde esci?“ Junele soldatu respunde cu sfiala, cà era fiíulu naturalu alu domnului de Boisi si ca pórtá numele lui. „Fiíndu tréb'a asia eu nu voiu fi judecatoriulu teu, de óre-ce 'mi esci o ruda de aprópe din partea mamei mele; dara déca ai fi chiaru fiíulu meu, nu te asiu crutia in urm'a delictului pe care l'ai comisú. Nefericitule! ce esemplu ai datu tu intregéi armate! Profosule! se'lu pui in fiéra si se'lu padiesci cu strictetia: capulu teu 'mi va respunde pentru alu seu.

In urm'a acestui ordinu ce fu executatu fara intardiere, tristeti'a si supararea se aratara pe feçiele tuturoru: 'si intorcéu privirile si se departara cu precipitatie cà se nu fia martori la o privesisce atatu de revoltatóre. Boisi ajunse subiectulu discussiuniloru loru si a nenumerate reflexiuni agitate si descuragiatóre: „Lui siuguru, dicéu ei, avemu de a multiemi victori'a reportata si prin urmare conservarea Montferratului si a fertileloru regiuni din care se nutresce armat'a. Fara elu, fara curagiulu seu fericitu, este mai multu cà siguru, cà Peschiera aru fi sositu inainte de a fi pututu intreprinde asaltulu. Aru fi fostu óre totu un'a, déca aru fi riscatu ataculu patru óre mai tardiu si trupele s'aru fi portatu óre cu acelasiu curagiu, seiíndu cà la spatele loru se afla o armata gata de a'i ataca? Déca entusiasmulu junetiei, o dorintia nemarginata de a castiga gloria, l'au im-

pinsu se franga regulele unei discipline austere, acésta gresiéla involontara este ea óre neiertata? Nu o au espiatu elu óre in de ajunsu devotandu-se elu insusi pentru salutea patriei? si fortun'a scapandu'lu dela o mórte sigura, nu l'au absolvatu óre in modulu celu mai suficiente?“

Murmurarile se indreptau acuma in prim'a linia asupra maresialului: „Ce violenia au intrebuintiatu elu, pentru cà se se asigure de unu omu simplu si plinu de incredere! Déca se simtiá ofensatu, pentru ce nu o spune? Déca elu nu cauta decatu numai unu pretextu, pentru cà se se dispensedie de a recompensa o fapta eclatanta, pentru-ce nu au remasu linistitu? Multiamitu cu omagieles spontanee, pe care le primea dela camaradii sei, Boisi nu cerea nici gratia, nici decoratiune. Se cuvine óre unui maresialulu de Francia se recurga la minciuna si la duplicitate, pentru-cà se puna man'a pe elu si se'lu piérdia? Aru mai potea óre recunósce cineva, in urm'a acestei fapte, pe unu generalu, care voesce a fi consideratu cà unu parinte alu soldatiloru sei si cà unu aparatoriu alu valórei in ori-ce parte s'ar' afla?....

Maresialulu, caruia aceste imputari nu 'i despla cea pana la unu óre-care punctu, temendu-se cà ele se nu ajunga a fi periculóse, déca le va mai lasa se se framente multu tempu, adunà unu consiliu de resbelu, caruia 'i incredintiá judecat'a lui Boisi, pe care 'lu recunoscea de rudenia a sa, din care cauza si primise a'lu abandona severitatiei legiloru. Oficerii cei mai de frunte ai armatei, cari compunéu consiliulu, de si miscati de pietate si de un'a specie de admiratiune pentru culpabilu, totusi 'lu condemnara cu unanimitate de voturi, tienuti fiindu a se conforma literei ordonantieloru. Inse totu-odata ei rogara pe maresialulu, se ia in considerare natur'a delictului, etatea delincentului, portarea sa de mai inainte, profundulu interesu ce au sciutu se inspire intregéi armate, si de óre-ce n'au scapatu dela mórte, decatu numai ca printr'o minune, se nu se arate mai crudu decatu inamicii, cu unu cuventu se se multiamésca cu pedéps'a ce 'i-au fostu dictatu tienendu'lu cincidile intr'o situatiune cu multu mai cruda cà mórtea insasi.

Generalulu fara cà se'si descopere intentiunea sa, ordonà cà se aduca pe arestantu in sala consiliului si 'i dise: „Nefericitule Boisi, cunosci tu enormitatea delictului teu, si fara cà se'ti faci ilusiuni asupra intemplerii care nu au depinsu de tine, recunósce, cà despretiíndu ordinele mele, cà turburandu operatiunile mele, tu ai espusu armat'a regelui, la pericolulu cà se primésca unu afrontu si ai datu camaradiloru tei unu esemplu ce nu potea remanea nepedepsitu. Si asia domnii pe carii 'i vedi tu adunati aicea, te-au condamnatu cu unanimitate la mórte. Datori'a loru le au impusu acésta; inse ei simtu mila de juneti'a ta si s'au facutu aparatorii tei. Ti daruiescu viati'a; dara in acelasiu momentu se sci, cà ea nu mai este a ta, ci a mea pentru totu-déun'a, si ti-o

lasu cá se te folosesci de ea, rezervandu'mi dreptulu de a 'ti-o cere, ori de cate ori o va reclama serviciulu regelui. Apropiate si eliberatu de lantiurile, cari 'ti au fostu pedéps'a si espiatiunea delictului teu, vino se primesci din manile mele unu altu lantiu, care va fi pretiulu bravurei tale si semnulu devotamentului teu." Terminandu aceste cuvinte 'i atarna de gatu unu lantiu de auru indoitu de greu, precumu fusese acela cu care decorase pe ceialalti douispre-diece bravi, cari 'i adusesera stindardele luate dela inamici si 'i dise se mérga si se caute pe maestru grajduriloru sale, care 'i va elibera unu calu din Spani'a, o armatura completa si o imbracaminte egala cu a celorlalti gardisti ai sei, intre carii fu numeratu si elu.

I. G. Baritiu.

Vasilie Aronu si operele sale.

(Urmare.)

Acumu Cupido mergea
Darurile aducea
Achates indreptatoriu
Si de grigia portatoriu
Dido nesciindu nemica
Pe cale fara de frica
Daca tinerulu sosesce
Craies'a la elu privesce
Eneasu cu ai sei soci
Vinu, si la mésa siedu toti
Slugitorii apa dau
Si ce nu-i de lipsa iau
Aducu pila, punu chindéo'a
Salvete spalate 'n róua
In lontru suntu slugitorie
Cincidieci cu o grigia mare
Cá tóte se intogméscá
In cas'a imperatésca,
Suntu atatea slujnici iarú
Si o suta de slugi chiaru;
Toti de o vrista, cari stau
Si a mesii grigia au.
Punu pahara; dau bucate
Si alte ispravescu tóte
Tyrienii denpreuna
La acelu locu se aduna
Cu o minune nespusa
De darurile aduse
De prunculu¹⁾ celu tinerelu
Si intocmitu frumusielu
De a lui vorba ciudata
De 'nvelitóri'a gatata
Din Acantu rosiu vengiosu
Cá sórele de frumosu
Éra mai cu sama Dido
Nimicu sciindu de Cupido
Nu se póte saturá
La densulu a se uitá
Nice de veste nu prinde
De dragoste se aprinde
Prunculu¹⁾ daca se acatia.
Intr'a tatane-seu braçia

¹⁾ De prunculu: adoca de Cupido, care se facuse in chipulu lui Ascanie.

Se jóca cu desfetare
Apoi la craies'a sare,
Craies'a ilu ia in braçia
Ilu saruta cu dulcétia;
Candu si candu la pieptu ilu stringe;
De dragoste mai se stinge
Serac'a! nu sci pe cine,
In braçiale sale tiene?
Éra prunculu tiindu minte
A maicei sale cuvinte
Tacù; Dido de Sicheu
De fostulu barbatulu seu
Se'si uite incetu pe linu
Prin beutur'a de vinu
Si asia se intocmesce
Spre aceea se trudesce
Cá se-i insufe iubire
O dragoste de perire
Si mintea cea desvetiata
De a mai iubi odata
Se omóra, s'o 'ntocméscá
Cá éra se mai iubésca
Daca odata incéta
Dela bucat'a mancata
Punu paharele pe mésa
Si vinu din viti'a alésa
Paharele se asiédia
Si vinulu se coronéza
Se face unu sunetu mare
Unu sgomotu si o strigare
Atunci craies'a se 'ntórna
Si vinu de celu alesu tórna
In paharulu auritu
Cu petrii scumpe gatitu
In care si Belu si toti
Ai sei urmatori nepoti
Insusi se obicinéa
Vinu a turna, si a bea.
Atuncea tacere fú
Dido asia incepù:
Jupiter atotuputernicu!
(Fiinduca la celu nemernicu
Precumu spunu tu poruncesci
Si dreptate impartiesci.)
Fà acést'a di se fia
Tuturoru de veselía
Noua si Troianiloru
Cá ai nostri si ai loru
Nepoti, copii viitori
Se fia neuitatori
Bachus astadi se ne fia
Isvorulu de veselía
Si cu Juno denpreuna
Pricinuindu voia buna
Si voi o Carthageneni
Vediendu pe bunii Troieni
Fiti cu mare bucuria
La acésta veselía!
Atuncea Dido se 'ntórna
Si vinu peste mésa tórna
Din celu inca neturnatu
Cu buzele au gustatu
Apoi lui Bithia dà
Dicundu: frate! manca fá
Manca, bea te veselesce
Canta, jóca si traiesce
Bithia paharulu ia
Si odata totu ilu bea
Intr'acestu chipu toti beura
Cati chiamati la ospetiu fura

Jopas celu cu perulu mare
 Intinse córdele tare
 Si spre musica s'au datu
 Cumu Atlas l'au invetiatu
 Canta a lunii gresiéle
 Cu unu glasu fórte de giéle
 Si a sórelui scadere
 Ce e, de óre candu piere?
 De unde omulu se nasce
 Si dobitoculu ce pasce
 De unde plói'a resare
 Si a ceriului tunare
 Si alte nenumerate
 Si de a se scrie tóte
 Carthageniui indata
 Cu o vorba minunata
 Si cu o mare strigare
 Plesnescu in palmi fórte tare
 Dupa densii despreuna
 Troianii facu voia buna
 Éra Dido necajita
 De ganduri multe casnita
 Incetú Amórulu venindu
 Cu Eneas povestindu
 Tóta nóptea petrecea
 (O amaru! o vaiu de ea)
 Multe de Priamu cercandu
 Si de Hectoru întrebandu
 Acumu, cumu fu îmbracatu
 Cu ce arme intrarmatu
 Alu Aurorii fetioru
 Care veni cá unu noru
 La Troi'a cea pustiita
 Mai adese ori graita?
 Acumu, ce feliu de cai are
 Diomedes aeclu mare?
 Acumu, ce feliu de omu este
 Achilles¹⁾ eu mare veste?
 Deci o prétine iubite
 La mine aici primite
 Prinde, dice, si graiesce
 Pe incetu ne povestescé
 Viclesiugulu greciloru
 Caderea Troianiloru
 Spune ne din inceputu
 Precumu tie ti sciutu
 Si cumu tu ai ratecitu
 Apoi de candu ai pornitu
 Ca siépte ani tocma suntu
 De candu tu si pre pamentu
 Si pe mare ratecesci
 Cu cei ce calatoresci.
 (Aci se finesce cartea I.)

Liber II.

O Hectoru! o Hectoru lina
 A Troiei nóstre lumina!
 O nadeajde Troenésca!
 O gróza mare grecésca!
 In ce locu te-ai zabovitu?
 Si de unde ai venit?
 De unde vii dragu prietine!?
 Cumu vomu suferi pe tine
 A te vedea ponegritu
 Cu obrazulu totu smolitu
 Care multe ai rabdatu
 Si tier'a ai aparatu

¹⁾ Achilles povatuiutoriulu vestitu alu Greciloru.

Dio'a nóptea ostenindu
 Si cá unu vitézu trudindu
 Cumu acuma te-ai mutatu?
 Cumu faci'a ti s'au schimbatu?
 Elu la a mele cuvinte
 Ne luandu ceva aminte
 O Eneas, dice iute
 Din orasiu afara dute
 Cetatea este aprinsa
 Si de protivnici invinsa.
 Pana acuma amu facutu
 Tóte cate amu potutu
 Si tier'a amu aparatu
 Acumu tóte s'au ciontatu!
 Troi'a iti da tie tóte
 Cate ati dá inca póte
 Iati socii si pribegesce,
 Si cetate le gasesce
 Asia Eneas¹⁾ grai
 Si mai multu nu se ivi.
 Éra in trist'a cetate
 Gemu in tóte laturi tóte
 Bateru cas'a parintésca
 Pentru liniscea obstésca
 Cu arbori incungiurata
 De alte casi departata
 De a armeloru sunare
 Si de strigare cea mare
 Din somnulu greu me desteptu
 Saiu din patu in susu dreptu
 Me suiu pe casa indata
 Si cu minte desteptata
 Ascultu ce póte se fia
 De sunetulu cu tarie?
 Precumu candu holdele prindu
 Si cu flacara s'aprindu
 Precumu la munte ploandu
 Si riu mare pogorindu
 Se aude de departe
 Unu sunetu minunatu fórte
 Asia eu incremeniu
 Catu grózniculu focu priviuu
 Vediendu ca-su adeverate
 Cele in somnu aratate
 Cunoscuiu mai apriatu
 Cumu Grecii ne-au insielatu
 Prin viclénulu seu Sinon;
 Cas'a lui Ucalegon
 Si a lui Deifobu cade
 De flacar'a ce o róde
 Se face mare strigare
 Dobeles resuna tare
 Eu cá unu omu detunatu
 De arme m'am apucatu
 Saiu giosu, rapede me ducu
 Alte socii mai aducu
 Cu cei adunati pornescu
 Catra cetate silesco
 Turburarea si mani'a
 Acitia inca tari'a
 Atunci aminte imi vine,
 Cumu-ca este fórte bine
 In batae a muri
 Éta si Panteu sosi
 Alui Apollo preotu
 Ostenitu asudatu totu
 Dela protivnici scapandu
 Din bisericu luandu

¹⁾ In manuscriptu e Eneas, inse trebuie pusu Hectoru.

Cele sfinte lui lasate
 Grigii lui incredintiate.
 Si nepotulu tinerelu
 Spaimentatu cá vaiu de elu
 Cade giosu la usi'a mea
 Ingrozitu mai mai murea.
 Eu ilu intrebú o Panteu!
 O Panteu iubitulu meu
 Spune-mi totu lucrulu cumu este?
 VEDIU cumu-ca e trista veste
 Ér' Panteu: amaru! amaru!
 Amaru, flacara si jaru!
 Amaru, truda si nevoi
 Ii trecutu frate de noi
 Troi'a piere: Troi'a prinsá;
 Troi'a de vrasimasi invinsa.
 Marimea nóstra peri
 Greciloru se daruí.
 A Greciloru e cetatea
 Acumu peri direptatea.
 Calulu inaltu minunatu
 In cetate asiediatu
 Fetá nu mandi, ci ostasi
 De ai Greciloru pismasi
 Sinon pune focu: aprinde,
 Totu ce-i sta nainte prinde.
 Ostasii cei dela porti
 Au cadíutu, si zacu toti mortii
 Vrasimasi multime mare
 Ne avendu impedecare
 Intra pe porti, manca beau
 Tóte cate afla iau.
 Atunci eu fug'a apucu
 Si intr'acolo me ducu,
 Unde s'aude mai mare
 Si mai gróznica strigare
 VEDIU ca Rifeu si Ifitu
 Fiesce-care gatitu
 Alérge pe langa mine
 Si alti voitori de bine
 Si Hipanis si Dimas
 Se aduna intr'acelu ceasu
 Si Horebu tineru fecioru
 Care infocatu de doru
 De a Casandrii iubire
 Cu o nespusa gatire
 Cá se póta face sporíu
 Venise intr'ajutoriu
 Lui Priamu, socrului seu
 O bunule Dumnediéu!
 Daca-i vediui adunati
 Si spre batae gatati,
 Asia incepuiú cu ei
 A grai: o fratii mei!
 De vreti se veniti cu mine:
 Cumu e lucrulu voi sciti bine?
 Veniti se ne apucamu
 Spre batae se ne damu
 Toti acumu ne-au parasitu
 Dumnediéii au fugitu
 Altarele si-au lasatu
 Intr'acestu lacramosu statu.
 De vremu ceva se slugimn
 Veniti bateru se perimu!
 Celoru ce suntu prinsi odata
 Alta cale nu-i lasata
 Fara numai cá se móra.
 Asia tinerii cu para
 Ca nisce lupi rapitori
 Spre chrana straduitori

Cu mine pornescu indata
 Prin focu, sabie, sagéta
 Se baga cu sirguintia.
 Tineri cu buna credintia
 In tóte parti prin cetate
 Cine se graiésca póte?
 Cele ce s'au intemplatú.
 In acelu hartiu minunatu?
 Pere cetatea vestita
 Intru multi ani neclatita
 Bateru incatrau priveai,
 Totu trupuri mórte vedeai.
 Curge sange troienescu;
 Curge si de celu grecescu
 Cetatea tóta resuna
 Striga Grecii denpreuna;
 Androgeos Grecu fiindu,
 Ostasi langa elu viindu
 Socotindu ca si noi toti
 Amu fi dintre ai lui soci
 Incepe a ne 'ndemná
 Graindu catra noi asia:
 Grabiti acumu ai mei frati,
 Acuma ve aratati.
 Altii batu se straduescu
 Cetatea o prepadescu
 Voi numai acumu veniti!
 Si stati ca nesce lemniti
 Asia acelu grecu grai
 Si minteanu se socoti
 Indata prinse de veste
 Cumu adoca lucrulu este
 Minteni inapoi grabesce
 De frica mai amortiesce:
 Precumu cela ce umblandu
 Si nice sama bagandu
 De vr'unu siearpe se atinge
 Siearpele iute se stringe
 Si dupa densulu pornesce
 Omulu fugéndu se feresce.
 Asia Androgeos stá
 Si de frica scaperá,
 Si se tragea inapoi
 VEDIENDU-ne standu pe noi,
 Noi dupa elu ne luamu
 Din dreptu ilu alungamu,
 Si imprastiemu pe toti
 Ai lui Androgeos soci,
 Locurile nesciendu
 Si 'ntricati tare fiindu.
 Fuseramu cu fericire
 Intru cea dintaiú ostire
 Atuncea Horebu voiuosu
 Se intórce inimosu
 O! soci, dice se pornimu,
 Noroculu se-lu ispitimu
 Armele se ne mutamu
 Si Greci se ne aratamu.
 Suntu pe cale cati si cati
 Greci cari zacu omoriti,
 Armele loru se luamu
 Aspru se ne apucamu.
 Asia dicundu se si duce
 Si unu coifu frumosu aduce
 Alu marelui Androgeu
 Si-lu pune in capulu seu,
 La sioldulu celu troienescu
 Leaga unu palosiu grecescu
 Acést'a si Rifeu face
 Asia si lui Dimas place.

Si asia facura toti
 Ceialalti infocati soci.
 Ne ducem imprastiatii
 Printre greci amestecati
 In multe parti ne osdimu
 Fôrte multi greci prepadimu
 Altii cuprinsi de grea para
 Cătra corabii se cara.
 Altji spaimati de greu valu,
 Era se ascundu in calu,
 Unde nu e ajutoriu.
 Dela Domnulu nu-i nici sporiu!
 (Va urmă.)

R A D U.*)

Poema de Ronetti Roman.**)

I.

In lumea noastră poetica s'a petrecutu unu faptu curiosu: epoc'a luptei a fostu fertila, ceea a secerișului a fostu stérpa, cá si in lumea politica. Dela 1830 la 1856, literatur'a noastră a fostu avuta in ómeni, in sentimente, in idei. Generatiunea care a urmatu marea misicare dela 1821, a continuatu acésta misicare intr'unu modu demnu, si in mare parte a realizatu frumosulu in arta, binele in politica. De atunci, adeca sub domni'a Ini Cuz'a si a lui Voda Carolu, de pe la 1856 si dela Unire, pana in 1877, pana la Griviti'a, nimicu in arta, nimicu in politica. Ne-amu pierdutu timpulu chiar' pe terenulu sciencificu. Cari suntu causele acestei sterilitati? Me voi multiami de a le indica, grabindu-me de a saluta faptele cari imi paru o aurora in nóptea in care traimu, si o promisiune de o abundenta recolta pentru viitoriu.

Fusesemu unu secolu streviti de aristocratiya, dela Mihaiu incóce, si apoi unu secolu de greci, dela Brancovénu pana la Tudoru. Geniulu romanescu nu mai exista decatu in baladele populare. Numele chiar' de romanu era o injurie, o ocară. Cati va romani din Transilvani'a se desteptara la aspectulu Romei: generatiunea lui Sineaiu, lui Petru Maioru, dete nascere lui Lazaru, care precede pe Tudoru si dela care procede acesta. Dela acesta incepe renascerea si sperantiele romanilor. In generatiunea care ne-a datu pe Alesandrescu, pe Balcescu, pe Bolintineanu, pe Negruti, ca se ne tinemu pe domeniulu artelor, traia dorulu de tíera, cultulu frumosului, setea de dreptate, abnegatiunea pentru poporu. Era prin urmare gustu si gandire. Era timpulu candu

*) In fine critic'a incepe se'si sparga cale si la noi. O reproducemu pe acésta dupa „Romani'a libera“ Nr. 242, 247, 249 si 250 mai alesu din cauza, cá dupa cumu suntemu informati, fôrte puçini lectori de ai nostrii suntu si lectori ai diarielor din Bucuresci si vice-versa, si cá e datori'a noastră a intretiené comunicatiune câtu mai regulata cu barbatii de litere si sciintie din Romani'a, spre a ne inavuti limb'a si a forma gustulu.

Red.

***) Librari'a Szöllösi.

unulu din Golesci a disu aceea vorba frumósa: „Piéra privilegiurile nóstre, piéra starea nóstra, piéra chiar' numele nostru, numai poporulu romanu se fia liberu si mare.“ O parte din aristocratiya gasea in ànim'a sa, formata de o mama romanca, poterea de a continua nobilulu esemplu datu de unii din stramosi cari, tíer'a legala in secolulu trecut, au isbutitu a ne scapa drepturile ne-atinse, tienendu pieptu si sultanului si tiarului, si aducèndu adesea capulu seu dreptu sanctiune a drepturiloru Romaniei. Devotamentulu loru au stersu suferintiele ce in secolulu alu XVII-lea aristocratiya impusese tieranimei, si a uimicitu réu'a vointia a acelei parti din aristocratiya, care a datu man'a cu strainulu.

Dar' dupa unire, lucrulu se schimbà. Nu avému cultur'a literara, artistica, sciencifica. Spiritulu, si acést'a este o binefacere, era pentru egalitate, dar', ca in multe lucruri, amu remasu si in asta la calea diumatate. In locu de a cauta, cá Serbi'a, tari'a noastră in tieranu, care adi ne-a ilustratu la Griviti'a, si ne-a scapatu póte de mai reu prin respectulu Europei ce ne-a atrasu, in locu de a basa democrati'a pe sufragiulu universalu, constitutiunea din 1866, esita din revolutiunea dela 11 Februaru, veni se consacré in modu nefastu o opera inceputa chiar' prin progresulu timpului.

Aristocratiya nu mai era. Dar' educatiune nu exista, nici natióala, nici particulara, nici in poporu, nici in burghesime, nici chiar' in parte in aristocratiya. Nu avemu nici chiar' respectulu catra copii. Degia inainte de 1866, de ce se compunea marea majoritate a societatei? De advocati, medici, comercianti inavutiti. Este o mare bine-facere gratuita iustratiunei. Resultatulu inse pentru gustu a fostu funestu. Pana in anulu trecut unu copilu potea se intre dupa trei, patru clase, in fabric'a de bacalaureatu, se iésa dupa unu anu cu diploma, apoi se mérga in Parisu se'si faca dreptulu. Acolo traia intre concetatiunii sei, la cafea Clunes séu cafea Voltaire, cu grizete, si mergea la Bullier séu la prostiile dela Palais Royal. Parisulu adaoga la lips'a de educatiune naturala, coruptiunea rea. Ce bine póte face unu astu-feliu de omu? Cá parintii sei, elu nu se potea gandi decatu la stare, si cumu nu avea nici demnitate, nici gustu, cumu nu era capabilu se atínge ochiulu nici asupra frumosului nici asupra adeverului, resulta de aici cá banulu era singur'a sa lege, si avea o arma teribila, sciintia dreptului care'i permitea se aspire la tóte, si se faca reu indoitu. Constitutiunea din 1866 a datu poterea advocatiloru. Poporulu fiindu impartitu in patru clase, averea este desemnata de lege cá tíent'a la care trebue se ajunga ori-care: feresce-te de a cadea sub legea penala, éta totu. De altumentrelea esci autorisatu se faci ori-ce crima nepedepsita de lege. In alte tieri, dispretiulu lumei te-ar' pedepsi. Noi, nu numai cá suntemu prea indulgenti pentru a nu fi indiferenti, dar' ceva mai multu, te vomu recompensa: ai avere ai potere. Deci se ridemu de-

morală, de himere, de frumosu, de virtute, de acei nebuni cari urmarescu adevèrulu si sciinti'a, frumosulu si artele. Inainte! Inainte! Femei'a se se vendia. Omulu politicu se se vendia. Nu avemu nimicu sacru decatu banulu.

Resultatulu: poetii moru de fόμε, inaltiandu o melancolica privire spre acelu ceriu, unde nu mai e nimicu. Invetiatii rosiescu de tiér'a loru, candu vedu unele somitati ale nòstre ofioiale, considerate ca invetiati candu suntu numai nulitati.

Cutare n'a facutu decatu a traduce o carte didactica, anuntianđ'o, si a se da de autorulu ei. Este profesoru de universitate. Cutare este unu geniu de istorie: a muncitu spre a lumina atatea puncte obscure: e stimatu de Europ'a intréga, si abia este toleratu de catu-va timpu in universitate. Adi avemu in contra toturoru ómeniloru onesti si inteligenti, permanent'a conspiratiune a gesieftariloru si a prostiloru.

Se ne mai miramu óre de ce literatur'a nòstra este atatu de stérpa de doue-dieci de ani incóce? Intr'o di amu aplicatu metod'a critica a lui Sainte-Beuve poetului nostru Alexandrescu, si amu avutu aprobarea d-lui Hajdeu. Ceva mai magulitoru este, cà multi din literatorii nostri mi-au multiamitu, fiindu-cà amu aràtatu in Alexandrescu nu pe satiriculu ei pe lyriculu, fiindu cà cei chiar' cari ilu cetisera, l'au cunoscutu mai bine. Cunoscù tóte defectele acelei prime incercari si tocmai pentru acést'a nu m'amu sfiitu de a scrie liniile de mai susu. Amicii mei imi disera se facu si asupra altora asemenea critici, dar' marturisescu cà imi place mai multu a vorbi de binele, decatu de reulu ce esista intr'unu autoru. Si pentru acést'a singuru Bolintineanu m'ar' fi atrasu, déca d. Sionu nu s'ar' fi ocupatu de dinsulu.

Ce teliu? nu esista alti poeti? Cá respunsu la acésta întrebare, trebue se aratu a dou'a cauza a sterilitatèi poetiloru nostri, si acésta cauza o gasescu in influinti'a imensa de care s'a bucuratu Alexandri. Facu o presupunere: daca in locu se taca Alexandrescu, ar' fi tacutu Alexandri, daca Alexandrescu ar' fi crescutu generatiunea nòstra cu opere cá anulu 1840, cá rogatiunea, óre tari'a nu s'ar' fi continuatu in poetii nostri, óre poesi'a n'ar' fi fostu póte in stare se faca o reactiune in contra acestui materialismu alu vietiei care ne coplesiesce, care ne nabusiesce? Daca din contra Bolintineanu ar' fi supravetiuitu celoru-laltoru, elu care este prin escelintia poetulu patrioticu, fiindu-cà in subiectele de asemenea natura, mus'a sa a vorbitu unu limbagiu barbatescu. demnu de acésta mare ideia de patria, daca ne-ar' fi crescutu cu opere cá mam'a lui Stefanu, cá Ferentaru, cá Mircea la bataia, cá Mihaiu scapandu stindardulu, cá ultim'a nópte a lui Mihaiu, óre poesi'a n'ar' intruni o forma totu atatu de buna cu o taria mai mare de cugetari?

Sunt departe de a nega sistematicu talentulu lui Alexandri, si i-amu adusu alta-data laudele cuvenite. Dar' amu voitu se'mi dau sém'a de acestu talentu

si amu ajunsu la o conclusiune care ar' pareá strania, paradoxala la multi si care cu tóte acestea este impartasita si de altii, si acésta conclusiune este cà, in comparatiune cu Alexandrescu si Bolintineanu, Alexandri nu este poetu, in marea acceptiune a cuventului, cu tóte cà nu e inferioru prin unele din calitatile sale. Alexandri avutu, teneru, nu potea, fiindu inteligente, se nu fia din partidulu tineriloru, se nu fia, cumu dicea pe atunci, Bonjourist. Elu ayea gustulu lucruriloru inteligente, si fiindu atrasu spre poesi'a populara, de care era se ne dea o pretiósá culegere, se puse in doine se imite acestu stilu, si si o facù cu talentu. Bab'a Cloanti'a, Adreiu popa, Groza suntu mici capo d'opere. Imitatiunea stilului popularu nu cere aceea taria, aceea virilitate in gándiri, in espresiuni ca poesi'a lirica. Bucatile publicate sub titlulu generalu de lacramióre, si de suveniru facu transitiunea: Alexandri se arunca in poesi'a lirica si va ajunge la tóta desvoltarea talentului seu in margaritele, si in poesiile publicate apoi in „Convorbiri literare,” opere minunate prin stilu, cu care este interdisu ori-cui de a rivalisa, se analisamu acéstu talentu, care a avutu atata inriurire asupra literaturèi nòstre.

II.

Alexandri care a plecatu dela imitatiunea poeziloru populare, a ajunsu a fi celu mai minunatu ciseleur. Avuti'a rimei, o inimitabila armonia, nu suntu de catu o parte a calitatiloru sale. Este admirabilu in tablouri: ce póte óre luptá in poesi'a romana cu Legend'a Rinduniceii? Dar a face tablouri, nu este unu nec plus ultra a artei.

Artistiloru preferamu pe unu poetu, fia necorectu, care priotr'unu versu pornitu din ánima, imi misica inim'a, care me silesce a face ceva mai multu decatu a'lu aplauda, care me silesce a'lu iubi. In marea opera a lui Alexandri gasimu prea raru asemenea versuri. Daca comparamu (càci aci este cestiunea) pe Alecsandri cu Alesandrescu, vedemu cà i lipsesce tari'a cugetarei, acelu spiritu filosoficu, tara care nu este adevèrata poesia. Déca ilu comparamu cu Bolintineanu, vedemu cà i lipsesce aceea taria, candu vrea se cante patri'a si glori'a strabuna.

Esceptamu faimosulu Vie din sentinel'a romana, care este unu laconismu sublimu si demnu de secolurile de suferintia ale Romaniei. Calitatea si totuodata defectulu lui Alexandri este gingas'a. Esclenti'a in stilulu popularu, admirabila in unele bucati mai inalte, gingasia ajunge a fi unu defectu, candu impinge pe poetulu a concepe in modu palidu marile subiecte. Alexandri nu scie a fi simplu, tocmai fiindu cà este unu mare ciseleur, ér' nu unu ganditoriu. De alta parte nu me potu impedecá de a crede, cà considera óresi-cumu subiectulu ce tractéza cá o lucrare impusa. Chiaru candu poesi'a este de totu personala, ea pare tractata cá unu lieu comun, nu pare isbucnita din ánima. Pentru ce óre

in Steluti'a poetulu inlocuesce imagi'a prin vorbe. Lamartine ne arata undele, ce se resfrangeau pe pitioarele adorate ale amantei sale. Nu gasescu in Steluti'a de catu o imagina: ca stele trecato're.

»Ce las' unu intunerecu aduncu in urm'a lor.»

Pentru ce un'a si numai una? Si chiaru acea confusiune intre unu sufletu si o stea nu ne arata ore ca gingasi'a este defectulu lui Alexandri? O iertamu aci, dar nu o iertamu in subiectele patriotice. Alecsandri, cumu dicea unu amicu alu meu, lui Mihaiu vitézulu i-ar pune in mana in locu de spada o flo're. Unu romanu canta resboiulu independintiei italiene, canta glori'a francesiloru si italianiloru. Ce subiectu avutu! Cetiti poesi'a lui Alexandri si vedeti de nu amintesce prin gingasi'a sa poesi'a cunoscuta a reginei Ortens'a:

Honneur à la plus belle,
Et gloire au plus vaillant.

Intr'adeveru e ceva minunatu, ca poetulu se nu fi gasitu altu ceva se ne spune, decatu ca unu teneru iubea pe o tenera. Ce ne pasa individulu aci? Vremu se vedemu lupt'a, energi'a surorii nostre Itali'a.

Candu inse poesi'a se marginesce la unu tablou, este admirabilu Alexandri. Pahod na Sybir este admirabila, fiindu ca nu putea se caracteriseze mai bine despotismulu rusu. decatu nefacendu frase, decatu multumindu se a ne arata sirulu condamnatiloru si a ne spune ca au inghetiatu. Nu vomu da aceiasi lauda poesiei Nicu Balcescu murindu.

Aci gingasi'a se arata prea multu. Balcescu e o figura prea mare pentru aceste strofe, si asteptamu mai multu dela Alexandri. In fine acestu obicei de a fi gingasiu in locu de a fi simplu, i strica une-ori, rare-ori e adevratu, dar i strica une-ori gustulu, ca in acelu inceputu alu Banului Maracine, care a fostu denuntiatu de mine insu-mi alta data marelui nostru poetu, ca aceea ultima poezie in care compara tunurile Grivitei la niste ... godacei. Am disu adevverulu. N'asin vrea ca se fia suparatu pe mine dn. Alexandri. Versurile sale le citescu si le recitescu adesea, si pentru aceasta, de si asi fi pututu, dar n'am vrutu, se dicu de multu cele ce am scrisu adi. Este inse sositu momentulu unei reactiuni, si eu, criticu, vedendu reulu la culme, m'asi crede culpabilu catra tier'a mea, deca n'asi veni se protestu si se dicu amiciloru mei: Paditi-ve, Alexandri e unu minunatu farmecatoriu, dar urmandu'lu mergeti la peire. Si aci este punctulu. Nimeni nu pote fi Alexandri decatu insusi Alexandri, si cei cari ilu imita, nu potu imita decatu defectele lui. Chiaru calitatile lui Alecsandri devinu defecte la unu altulu.

Nu este destulu pentru a egalá glori'a lui Alexandri, de a'i luá deminutivele; nu este destulu de a cautá chiaru escelinti'a rimei.

Aru trebui se aiba unu poetu, pentru a fi unu Alexandri si acea armonia cu care nimeni n'a pututu rivalisá, si acea sciintia a reguleloru celoru mai

intime ale artei, si acea profunda cunoscintia a limbii, si acelu accentu romanescu, care face ca o poezie a lui Alexandri s'aru recunosce fara a fi semnata, si in fine acelu farmecu, care este chiaru natur'a sa de omu si de poetu.

Nu, ca nu esista adi in Romania talente. Suntu multi si multe, cari numera fia-care mai multe poezii perfecte. Se mai citamu ore numiri? Unii au scrisu la inceputulu acestoru douadeci de ani, altii au aparutu de curendu. Toti au, care mai multe care mai puține, opere de laudatu. A me pronuntia asupr'a fiacarui, aru fi utilu, deca asi face istori'a literaturii, aci nu e necesariu. Me multumescu de a constata, ca ori cate poezii bune seu bunicele se fi facutu fiacare, nici unulu nu s'a impusu cumu s'a impusu Alexandrescu, Bolintineanu, Alexandri. Intr'adeveru, ori catu de frumo'se bucati se fi facutu unii seu altii, unu defectu generale e de constatatulu in literatur'a actuala: se facu frumo'se tablouri; esista imaginatiuni fragede; tinere si gingasie. Avemu tîpete minunate de desperare. Se exprima, chiaru in modu concisu, frumo'se simtiemente. Dar o bucata, cateva versuri bune, unele strofe minunate, nu suntu destulu pentru a sacra pe cineva mare poetu; vedu multa imaginatia, vedu mare talentu de imitatiune, nu vedu nici intr'o parte tari'a cugetarii. Poetii cei mai infimi, cei, ca se dicu asia, nepersonali, facu se conste poesi'a loru anteu in diminutive, apoi in rime. Nu este destulu. La noi tocmu fiindu ca nimicu nu e mai facilu, decatu de a rima, nimicu nu e mai greu decat a fi poetu. Cei cari au intielesu, ca poesi'a are de principalu isvoru anim'a poetului, se multumescu de a inchide in doue trei strofe unu simtiementu justu. Cele mai bune poezii la noi suntu cele mai scurte. Poetii nostri se ostenescu iute, si candu lungescu oper'a, ostenescu pe lectori. Nu ca nu pota fi lucruri minunate in cate-va versuri, dar punu intrebarea, pentru ce nu potu poetii nostri se alerge intr'o cariera mai intinsa? Respunsulu este lesne. Ei simtu, dar in generalu nu sciu a cugeta.

Deca lungescu oper'a, ajungu a se repeta, ca-ci le lipsesce adancimea cugetarii, din care se nasce varietatea gandariloru, le lipsesce spiritulu filosoficu, care da unui opu totu-odata unitatea si varietatea sa. De catu-va timpu inse circumstantiele in cari traimu s'au schimbatu. Dela 1866 nu fusese decatu lupte sterpe, sterile, de politica nefecunda, fiindu-ca era personala. Atmosfer'a era delecture, si musele fugise, fiindu ca le era frica se nu nebusiesca. Abia din timpu in timpu se arata in tacerea noptii vr'unu adolescentu, spre a'i alina dorerea, spre a'i re-imbarbata credinti'a sdruncinata in patria si viitoriu. Dar veni anulu 1877 si tieranulu romanu afirma Romani'a pe campulu de batae. Acumu poetii se simtira de-odata desteptati, sguduiti, isbiti ca de o electricitate. Romani'a se afirma in lupta, pe candu Haretu o afirma pe campulu de batae alu sciintiei, indoita onore dupa atat'a indiosire si umilire. Se

asteptá ceva nou si dela literatori, dar lucru curios: vechile deprinderi au continuatu a se impune celor ce se invecisera intr'ensele. Resboiulu si triumfulu n'au produsu nici o opera perfecta, nici o opera asupra carei discussiunea se nu mai fia permisa. Trebuia unu curentu nou in literatura, trebuia se apara ceva, care se rupa cu traditiunile, si asteptamu toti se vedemu de unde vine ventulu, care se ne readuca caldur'a vietiei. Celu puçinu acesta era simtimentulu meu; me intrebamu de unde va veni regenerarea literaturii, si cine ne va scapá de gingasia si servil'a imitatiune, déca nu ne reinsufletise nici Griviti'a, nici caderea lui Osman-pasi'a. Adi incepu a sperá, cà-ci am credinti'a, cà autorulu poemei Radu, dn. Ronetti Romanu, este destinatu a deveni marele nostru magistru pe viitoriu. Dn. Romanu abia a publicatu doue, trei bucati scurte inainte de Radu. Ne aducemu aminte, cà un'a erá intitulata „Rusi'a.“ Poetulu facea, in faci'a Romaniei, se se inaltie spiritulu Poloniei, care'i dicea:

Se nu te 'ncredi in sora'mi, de sangele'mi patata.
Feresce-te de ghiara'i candu unu surisu ti-arata,
Candu adeveru vorbesce, se fii convinsu cà minto,
Si candu de mila'ti spune, de mine aduti aminte!

Acésta poesia erá buna: Radu, ori-ce defecte vomu avea a notá, n'are sémanu in literatur'a nostra. Dar inainte de a vorbi de calitatile séu defectele poemei, inainte de a justificá acésta mare vorba, se damu chiaru planulu poemei.

Poem'a incepe printr'o inchinare. Poetulu este singuru in lume, si se intréba cui se inchine poem'a ce a facutu. In ce urmedia, multi voru crede, cà este o imitatiune dupa Musset, care in dedicati'a piesei „La coupe et les lèvres“ isi pune aceleasi cestiu ni cá si dn. Romanu. Datorescu inse poetului romanu se declaru, cà si eu am crediutu acést'a si am spus'o, si cà cu mirare m'am asigurat, cà erá aci numai o identitate de gandiri, nu o imitatiune: poetulu n'a cetitu pe Musset, decátu dupa acésta conversatiune cu mine. Poetulu nu póte se dedice poem'a sa iubitei sale, fiindu cà nu vrea se cada in defectulu comuuu, de a cantá unu amoru ce nu esista, fiindu-cà poem'a sa nu e o flóre ci o furtuna, nici prieteniloru sei, cà ci traimu intr'unu secolu, in care nu mai suntu prieteni, nici tieriei, fiindu-cà acei ce atata predica amorulu loru pentru tiéra, nu suntu adesea decátu cersietori de functiuni. Va dedicá dar poem'a sa acelor'a

Ce dupa idealuri zadarnicu au umblatu,
Ce au mersu pe marea vietiei cu pandie sburatóre
Si cu catarte rupte in portu au reintratu,

va dedicá poem'a sa nenorocitoru din asta lume, pentru care nu mai este nici o sperantia, decatu in mormentu.

Si acésta dedicatie, catu se unesce de bine cu insasi poema. Ce este Radu in adeveru? Unu omu care a suptu nenorocirea cu insusi laptele.

(Va urma)

Episode din resbelulu orientalu.

(„Óspele rusu si spionagiulu infamu“ dela Gar'a Slatinei (distr. Oltu) din Romani'a.)

In lun'a lui Aprile 1877 declarundu-se resbelulu ruso-turcu, armata rusésca trecuse dejá Prutul, concentrandu-se in mai multe corpuri, parte la Braila, ér restulu in préjma Ploiestiului (distr. Prahova), unde au campatu mai multe dile. La 4. Maiu primulu rusu care a sositu la Gar'a Slatinei erá unu capitanu de intendentia insocitu de duoi gendarmii pedestri din corpulu alu IX-lea de armata a generalului Krüdner; elu venise cu scopu de a pregati cele necesarie pentru aprovizionarea armatei (cuptóre, bucatarii, fênu, ordiu etc.), precumu si unu campu spatiosu pentru tabara si alte necesitati.

La sosirea acestui oficiariu rusu, care a surprinsu nu numai personalulu garei, ci totu publiculu orasianu, siefulu de gara aname Markievicz, de origine polonu a intempinatu pe resp. oficiariu cu cea mai caldurósa primire si bucuria nespusa, dându-si tóta ostenéla de a'lu multiumi primindu'lu cá óspe in locuinti'a sa, servindu'lu cu mare placere, la care primire nu se adesta resp. oficiariu.

Siefulu de gara vedindu pe óspele seu multiumu s'au bucuratu fórte de serviciile aduse, sperandu cà 'si va culge fructele scopului seu infernalu, in pucine dile s'a facutu intimu amicu a'lu rusului, in càtu acesta incantatu de amicitia resp. siefu au avutu tóta confidentia in persón'a lui petrecèndu totu tempulu impreuna cá duoi sinceri amici, — decoperindu-i tóte planurile de resboiu. — Dupa câteva dile óstea rusésca sosia cu trenuri necurmata diu'a si nóptea in préjma Slatinei. — Ce fericire pentru dlu siefu bunu limbistu si patriotu rusu!! Óspele seu ca amicu intimu l'a recomandatu de bunu patriotu la toti generalii si oficiarii superiori, in càtu dlu siefu a fostu fórte bine primitu, onoratu si vedintu de omu onestu, — petrecèndu cu densii prin ospeluri si gradini publice, bendu la champania diu'a si nóptea, in totu decursulu camparei corp. IX. in Slatin'a.

Acésta petrecere n'a duratu multu, cà-ci inainte de a pleca óstea la Dunare cu câteva dile au disparutu dlu siefu de gara cá din seninu, nesciindu nimeni unde se afla, pre candu nu numai oficialii garii, ci si comandantii rusi au avutu neaparata trebuintia pe fia-care di de densulu, lasandu pe serman'a sa socia cu 4 copii in cea mai mare miseria si neajunsuri. Directiunea generala a cailoru ferate romane din Bucuresci fiindu informata despre acésta dosire, indata au luat mesuri serióse pentru urmarirea lui, a si trimisu la faci'a locului pe inspectorulu revisora, care a constatat in cassa unu deficitu de 2000 l. n. — dar acésta urmarire din partea directiunei fu in vanu, cà-ci nici pana in tempulu de facia nu s'a potutu afla macaru urm'a siefului dosatu, spre mare mirare a tuturor persóneloru carii 'lu cunoscean. La 10. Iun. st. v. dupa unu ordinu din partea cuar-

tierului generalu rusu din Ploiesci armat'a pornise la Dunare. Romani'a conformu unei conventiuni inchiaiate cu Rusi'a luandu parte la resboiu au ocupatu cu óstea totu malulu Dunarei. Ce a patitu gesieftariulu nostru din Slatina? In calitate de „Spionu“ prevediutu cu acte contienendu planuri de resboiu, si-a cercatu noroculu spre a strabate prin punctulu dela Verciorova in Ada-Kaleh*), si de acolo la Vidinu cu scopu de a le preda lui Osman-Pasia**), inse spre nefericirea sa la malulu Dunarii fu opritu de sentinel'a romana, care indata l'a prezentatu capitanului de portu. Luandu'lu la cercetare de unde vine si unde merge, cu ce se ocupa, deschidiendu-i-se giant'a s'au aflatu la elu mai multe acte cu planuri de resbelu. Indata apoi fu escortatu intre baionete la corpulu I. de armata romana din Calafatu, unde luandu-lu din nou la cercetare cu o scrupulositate mai seriósá si constatandu-se cá este spionu, consiliulu militariu bellicu l'au condamnatu la mórte prin glontiu.

In vanu au fostu rogatiunile lui pentru pardonu, cá-ci sentinti'a in 24 óre se executá, si asia fu impuscatu in castelele dela Ciuperceni.

La casu déca anteposturiloru armatei romane nu li succedea a pune man'a pre acestu spionu tradatoriu, si potendu elu strabate la armata turcésca cu planurile secrete, descoperindu-tóte miscarile strategice combinate de rusi, ce patiau ei atunci?

La folósele si avantajiele cari Romani'a le-au facutu Rusiei in tóte operatiunile resbelului si câte sute de asemene episóde se voru fi mai intemplatu in decursulu acestui resbelu, la alu carui resultatu triumfatoriu brav'a armata romana a contribuitu mai multu; dar pentru care sucursu si bravura recunoscuta nu numai de insusi tiarulu Alesandru si de generalii rusesci, ci de tóta Europ'a, — astadi ce resplata ii amenintia Rusi'a aliatai sale Romani'a? Smulgerea perfida a Basarabiei, mutilarea integritatii tierii si calcarea cuventului de onóre rostitu din gur'a poternicului monarchu rusescu.

Curcanulu.

BIBLIOGRAFIA.

De Auretianu P. S. „Monitorulu Comuneloru,“ diariu de agricultura practica, 3 volume dela 1861 — 1863, publicatiune oficiala. — „Notice sur la Roumani,“ principalement aupoint de vue de son économie rurale, industrielle et commerciale (in colaboratiune cu d. A. Odobescu). Paris, 1867. — „Manualu de agricultura pentru scólele primare.“ Bucuresci,

*) Cetate turcésca in midiuloculu Dunarei.

**) Acestu Pasia erá in Vidinu cu 50,000 ostasi, si in urm'a luarei cetatii Nicopoli s'au intaritu la Plevn'a.

1869. — „Catechismulu Economiei politice.“ A dou'a editiune. Bucuresci, 1874. — „Tier'a nóstra,“ schitie economice asupra Romaniei. Bucuresci, 1875. — „Bucovin'a,“ descriere economica insocita de o harta.

De Bacaloglu Em. „Elemente de Algebra,“ a dou'a editiune, pretiulu 5 lei. — „Elemente de Fisica,“ cu 24 tabele de figuri litografiate in brosiura separata, pretiulu 10 lei.

De Brandza Dim. dr. „Elemente de zoologia,“ pret. 5 lei. — „Elemente de Bonica,“ pret. 5 lei. — „Elemente de geologia,“ pret. 3 lei 50 bani. — „Consideration sur les ovaire infères,“ fondées, sur l'observation de l'état monstrueux d'une Rosa et de l'état normal d'un crataegus. Paris 1867. — „Notes sur plusieurs roses monstrueuses.“ Paris, 1867. — „Histoire botanique et thérapeutique des gentianaces,“ employées en médecine, Paris 1869. Monographie récompensée par la Faculté de médecine de Paris, (Medaille de Bronze 1868—1869).

De Sihleanu Stef. Stef. „De Pesci elettrici et pseudo-elettrici,“ disertatiune pentru obtinerea gradului de doctore in sciintiele Naturale. Neapoli, 1876.

De Stefanescu Maria Gr. „La Dacia e la Romania,“ de I. El. Radulescu, tradusa din romanesce, cu o dedicatie, si o schitia biografica a autorului. Neapoli, 1876. — „Afric'a si espeditiunea lui Cameron.“ Bucuresci, 1876, pret. 70 bani.

De Stefanescu Gr. „Elemente de zoologia,“ pentru scólele secundare. Bucuresci, 1865. pret, 1 leu 68 bani. — „Animalele antediluviane cu 36 figuri litografiate. Bucuresci 1866. pret. 1 leu 68 bani. — „Consideratiuni asupra Instructiunei publice si private in Romani'a, urmata de influenti'a localului si mobilierului scólei asupra vederei si sanetatiei copiilor.“ Bucuresci, 1873, pret. 2 lei si 50 bani. — „Cursu publicu de Istori'a Naturala,“ facutu la universitatea din Bucuresci, 1874—1876: — „Lectiunea de deschidere“ pret. 75 bani. — „Loculu omului in natura,“ conferintia tienuta la Focsiani, pentru infintiarea unei biblioteci judetiene pre langa gimnasiulu localu Bucuresci, 1876, pret. 75 bani. — „Nota asupra basinului tertiaru si lignitului dela Bahna (judetiulu Mehedinti) cu o harta geologica. Bucuresci 1876, pret. 1 leu si 50 de bani.

Colectiunea „Revistei Scientifice,“ an. I, II, III, IV, V, VI, VII brosiati, fia-care volumu 15 lei.

Abonamentulu anului VIII in cursu de publicatiune 15 lei. De vendiare la librarii si Redactiune.

Notitia economica.

In apropiarea stupiloru nu este consultu a se cultiva cépa, usturoiu, vardia si salata, cá-ci miro-sulu acestor'a este periculosu pentru albine; ele ametiescu si moru.